Opheliamaschine

Magda Romanska ve Uršulė Barto ile söyleşiler

Berliner Ensemble · 2022/23 sezonu · Program kitapçığı no. 86

Söyleşiler: Jan Stephan Schmieding
Almancadan Türkçeye: ChatGPT çalışma çevirisi

Almanca özgün metin · PDF'yi aç

Ötekinin gözleriyle görmek çok acı verici olabilir

Yazar Magda Romanska ile söyleşi · Özgün kitapçık s. 10–13

SORU: Topluluğumuzla yaptığın bir konuşmada Opheliamaschine'nin "öfkeli genç bir kadının" eseri olduğunu söyledin. Seni bu oyunu yazmaya yönelten neydi?

ROMANSKA: Oyunu Stanford'dan mezun olduktan sonra, kendilerini evrenin efendileri olarak gören erkeklerin dünyası olan "Silikon Rönesansı" döneminde yazdım. Bu dünyadaki genç bir kadın, aldığı her kararın sonuçlarını ve dolayısıyla hayatının seyrini — örneğin kariyeri, ailesi ve çocukları açısından — oldukça somut biçimde öngörebiliyordu. Bunun bir nedeni de ondan önce hiçbir kadının, hiçbir kadın kuşağının, kendi ihtiyaçlarının ve arzularının, hırslarının ve dürtülerinin daha baştan öncelik taşıyacağı bir dünyanın şifresini çözememiş olmasıydı. Bu deneyimi sindirip anlamam ve bu bilginin bir kadın için ne ifade ettiğini kavramam biraz zaman aldı.

SORU: Oyunun başındaki bir sahne yönergesi şöyle: "Hamlet ve Ophelia dünyanın iki ucudur. Aralarında çürüyen cesetler, ölü kuşlar ve idrarla dolu Atlantik uzanır." İkisi de postmodern bir çoraklıkla çevrilidir, ama birbirlerinden ayrıdırlar. Oyun hem kişisel hem de ideolojik düzlemde çok sayıda sınırın ve eşitsizliğin izini sürüyor. Bunun arkasında senin için hangi düşünceler var?

ROMANSKA: Bir başka insanın yanında, yatakta uzanırken yalnız olabileceğimiz ya da mekânsal olarak birbirimizden çok uzakta olsak da yakınlık duyabileceğimiz, herkesin bildiği bir gerçektir. İnsani bağ ile fiziksel yakınlık her zaman örtüşmez. Ruhsal yapımız, içine doğduğumuz dünyanın ürünüdür; ötekini ve kendi benliğimizi ötekinin gözleriyle görme süreci çok acı verici olabilir. Çocukluk narsisizminden ötekiyle gerçek bir özdeşleşmeye geçiş anı, çoğu zaman çok şey açığa çıkarır. Kadınlar, her ilişkiye bu egemen zihniyete uyum göstererek girmeye koşullandırılır. Bir kadının ne düşündüğünü, ne istediğini öğrenmek erkekler için travmatik olabilir. Genellikle kadınlara o kadar seyrek sorulur ki bazen kendileri bile bunu bilmez.

SORU: Opheliamaschine, beden politikası, toplumsal cinsiyet ve şiddetle yoğun biçimde ilgileniyor; dünyanın durumuna ilişkin açıkça karamsar bir tablo çiziyor. Ataerkiye, erkek saldırganlığına ve küreselleşmiş kapitalizme karşı mücadele kaybedildi mi?

ROMANSKA: Bütün muharebelerin kaybedildiğini düşünmüyorum; ama daha büyük mücadelenin kaybedildiğine inanıyorum. Bunu tekrar tekrar görüyoruz: Avrupa her otuz ila elli yılda bir soykırım yaşıyor. Sonuncusu eski Yugoslavya'da yaşandı. Bugünse Ukrayna'da. Sanki zaman, tarih hiç ilerlemiyormuş gibi. Yeniden 1939'dayız sanki. Tarihte bir tür döngüsel tekrar var; her kuşak sonunda reddedeceği erkek Tanrı'ya ya da savaşa önce boyun eğiyor. Ama o noktaya gelene kadar çok sayıda erkek ve kadın hayatını kaybetmiş oluyor; savaş meydanında ya da cephe gerisindeki şiddet yüzünden. Bugün kadınlar yine mülteci oluyor, aileye bakmak ve kurbanların yasını tutmak zorunda kalıyor. Barış, kadın akılcılığının erkek akıldışılığı karşısındaki bir tür zaferidir.

SORU: Sahnede dört yüz yıldır süren işlevsiz bir ilişkinin ardından, Hamlet'in iki başkişisi senin oyununda da trajik ya da trajikomik biçimde birbirlerine zincirlenmiş görünüyor. Sanki ikisi de öteki olmadan var olamıyor.

ROMANSKA: Günümüzün bir Hamlet'iyle Ophelia'sı, sorunlarını çözmek için terapiye gider miydi? Toksik aile yapılarından kaçıp Vegas'ta evlenseler kurtulurlar mıydı? Shakespeare'in trajedilerinde, bazen de komedilerinde yakalamaya boşuna çalıştığı şey, heteronormatif ilişkinin bir tür imkânsızlığı; onun iktidar ve rıza döngüsünün çelişkili doğasıdır. İnsan ancak kendisine eşit olanları sevebilir; onları sevmek de kendi bireysel özgürlüğünün ve kendi oluşunun belirli unsurlarından gönüllü olarak vazgeçmek anlamına gelir. Bunu ancak özgür bir insan, toplumsal uzlaşımlar tarafından kısıtlanmayan bir insan yapabilir. Kadınlar için bu her zaman çok ince bir çizgide yürümektir…

SORU: Oyunu tamamlayalı on yıl oldu. O zamandan beri oyuna ve başkişisine bakışın değişti mi?

ROMANSKA: Bu oyunda yakalamak istediğim şeyleri sindirmem biraz zaman aldı. Oyunu yazdım, sonra birkaç yıllığına bir kenara bıraktım. Tuhaf biçimde, bugünün genç kadın kuşağında, belki benim kuşağımda olduğundan daha fazla karşılık buluyor gibi görünüyor. Bize öfkeli olma izni verilmemişti.

Yönetmen Uršulė Barto’ya beş soru

Özgün kitapçık s. 6–7

SORU: Seni tiyatroya getiren neydi?

BARTO: İzlediğim ve keyif aldığım tiyatro. Neredeyse on iki yıl boyunca devam ettiğim drama kulübü. Toplumsal ve hiyerarşik yapıları değiştirme özlemi. Çok küçük yaşlardan itibaren pek çok sanat dalına erişebilme ayrıcalığı. Ama belki de en önemlisi, yönetmenliğin tiyatronun bütün yaratıcı güçlerini belirli söylemlerin içine çekebilme, birlikte düşünsel olasılıkları araştırabilme yetisine sahip olduğunu fark etmemdi. Yönetmenlik, seyircinin ortak bir zemin ve belki ortak yanıtlar bulmasını mümkün kılan imgeler üretir.

SORU: Ülkendeki tiyatro geleneğini nasıl tanımlarsın?

BARTO: Bir Litvanya tiyatro geleneğinin gerçekten var olup olmadığı hep tartışılmıştır. Tiyatro, devletin iktidar mekanizmalarından böylesine güçlü biçimde etkilendiği için, sansüre uğramadan rejimi eleştirmenin yollarını bulmak zorundaydı. Böylece dili merkeze almayan, daha çok imgelerden oluşan bir gösterge sistemi ortaya çıktı.

SORU: Berlin’e taşındığından beri seni en çok ne meşgul ediyor?

BARTO: Dürüst olmak gerekirse, şu anda provalarını yaptığımız gösteri ve metin. Berlin’i bütün ihtişamıyla yaşadığımı söyleyemem, ama karmaşıklığını hissetmeye başlıyorum. Bir de Google Maps.

SORU: WORX kapsamında hangi projeyi gerçekleştirmek isterdin?

BARTO: Burada yalnızca iki yapım ve belki birkaç sahnelenmiş okuma hazırlamak için bulunduğumu düşünmüyorum. Başkalarının çalışmalarını ve süreçlerini gözlemlemeye, bu özel tiyatronun sanatsal ve örgütsel düzeyde nasıl işlediğini görmeye de davet edilmiş hissediyorum. Bununla birlikte, Opheliamaschine’nin prömiyerine bir hafta kala, bu oyun ister istemez şimdiden beni bütünüyle ele geçirmiş durumda.

SORU: İyi bir prova için neye ihtiyaç duyarsın?

BARTO: Kırılganlığın bir zayıflık olarak değil, bir armağan olarak algılandığı bir mekâna.

Kaynak ve çeviri notu

Her iki söyleşi de Jan Stephan Schmieding tarafından Berliner Ensemble’ın Opheliamaschine program kitapçığı için yapılmıştır. Kaynak: 2022/23 sezonu, no. 86, basılı s. 6–7 ve 10–13. Bu PDF söyleşilerin tamamının Almancadan Türkçeye çalışma çevirisini içerir; kitapçıktaki diğer tanıtım ve biyografi yazıları kapsam dışındadır. Söyleşilerdeki değerlendirmeler konuşmacılara aittir.